

Тому доцільно було б видати його окремо.

Корисними для читачів будуть матеріали заключної частини дослідження, де подано кількісний аналіз відомостей про архівну періодику в бібліометричному вигляді. У проблемно-тематичному розрізі публікацій української архівної періодики авторка зробила цікаві узагальнення, важливі для розуміння процесів, що відбувалися у той час в архівній справі. По-перше, підтверджується висновок істориків про розквіт історичної періодики в 20-ті роки. Для архівних видань найактивнішими й найпліднішими були 1925—1926 рр. (с. 425). Їх лівову частку становили центральні видання (с. 429). Головними тематичними блоками в періодиці були: офіційні документи (412 назв), матеріали про стан архівної справи (161), археографічна робота архівних установ (89), архівна бібліографія (74), теорія і методика архівної справи (74). Звичайно, цінність поданої бібліометричної інформації значно зросла б, якби І. Матяш паралельно проаналізувала зміст публікацій. Сподіваємося, що ці аспекти відіб'ються в наступних працях дослідниці.

У додатках до книги подано основні бібліографічні відомості про видання архівної періодики в Україні (с. 445—453), перелік публікацій про

архівну періодику (с. 454—456), покажчики імен, географічних назв. Відсутній лише предметний покажчик, а його наявність істотно полегшила б орієнтування в проблемах розвитку теорії і практики архівної справи в нашій країні, оскільки саме 20-ті роки були визначальними щодо цього.

Але, підкреслимо, всі, хто цікавиться архівною періодикою, отримали цінну книгу, доброго порадики-путівника у складному процесі опанування матеріалів української періодики.

1. *Сергієнко Г. Я.* Покажчик до журналу «Архівна справа» // Наук.-інф. бюл. Арх. упр. УРСР. — 1958. — № 1 (31). — С. 111—130.

2. *Сергієнко Г. Я.* Покажчик до журналу «Архів Радянської України» // Там же. — 1958. — № 3 (33). — С. 148—153.

3. *Майборода Р. В., Шандра В. С.* Покажчики змісту архівознавчих та археографічних видань // Укр. археогр. щорічник. — Нова серія. — Вип. 1. — К., 1992. — С. 418—436.

Борис Корольов,

д. і. н., проф. Київського Національного університету імені Тараса Шевченка

Jakub Wjaclawk. Serbska bibliografija. — Budysin, 1959—1999

Загальні багатогалузеві бібліографії відіграють виняткову роль у розробці наукових проблем. «Серболужицьку бібліографію» присвячено маловідомому широкій громадськості факту — найменшому слов'янському народові — лужичанам — слов'янському острівцю на території ФРН (землі Бранденбург і Саксонія). У цих регіонах лужичани (зараз їх понад 50 тис.) проживають уже більше тисячу років¹. Усупереч драматичній історії народу, він зумів зберегти свою мову, духовну культуру, звичаї і традиції. Культурним центром Лужиці є місто Будишин (Бауцен). Саме тут видавництво «Домовіна» (Вітчизна), котре видає книги, журнали, газети та іншу друковану продукцію лужицькими мовами (існують дві літературні мови: верхньолужицька та нижньолужицька), в серії «Праці Сербського інституту» сорок років випускає окремими томами фундаментальну бібліографію світової сорабістики,

¹ *Cornakes J.-M.* Serbja — slowjanscy domorodni: Nemskeje // Питання сорабістики. — Львів, 1999. — С. 75—80; Лужицькі серби. — Львів, 1997.

восьмий том якої побачив світ у 1998 р. Це ґрунтовне наукове видання має свою багаторічну історію.

Першу спробу укласти й видати подібну бібліографію було здійснено відомим лужицьким ученим-бібліографом, засновником лужицької бібліографії Якубом В'яцлавком (Jakub Wjaclawk, нім. Jakob Jaczwauk, 1885—1951), котрий у 1929 р. в Лейпцизі опублікував об'ємну «Лужицьку бібліографію» («Wendische (Sorbsche) Bibliographie»)². Автор подав бібліографічний опис праць учених-сорабістів різних країн, повідомлення про книги та іншу друковану продукцію, яка виходила лужицькими мовами в ХІХ—ХХ ст. Попри те, що в бібліографії були окремі пропуски (через об'єктивні й суб'єктивні причини), — це видання вперше широко і багатогранно документувало лужицьке друковане слово.

² Про діяльність Я. В'яцлавка див.: Nowy biografiski slownik. — Budysin, 1984. — С. 615—616.

© Корольов Б. І., Київ, 2000

Перерва майже в 30 років відділяє працю Я. В'яцлавка та опублікований у 1959 р. перший том «Сербської бібліографії», виданий під ред. Ю. Млинка Сербським інститутом. Сюди було включено опис сорабістичних видань за 1945—1957 рр. з додатком БО сорабістики до 1945 р. — усього 4003 публікацій наукової, художньої та іншої лужицької літератури, випущеної лужицькими, чеською, польською, німецькою й іншими мовами.

Наступний том «Сербської бібліографії» (1968) присвячено сорабістичним публікаціям 1958—1965 рр. (560 с., описано 8785 праць). Третій том (1972) (під ред. Ізольди Гардош) включав сорабістичні дослідження 1966—1970 рр. Над книгою, де було зафіксовано й описано 5106 публ., працювали відомі лужицькі вчені: Ю. Млинк, Ю. Кнебела, Г. Фаска. Четвертий том (1978) охоплює 7075 од. сорабістичних матеріалів, які побачили світ у 1971—1975 рр. П'ята книга вийшла друком у 1981 р. під ред. М. Валиди і фіксує сорабістичні дослідження (7991 публ.) 1976—1980 рр. Шостий том (1989) містив опис 5528 публ., які випускалися протягом 1981—1985 рр. Сьомий (1994) і восьмий (1998) томи редагував відомий лужицький бібліограф Франц Шен. Вони охоплюють 1986—1990 та 1991—1995 рр. і відповідно в них задокументовано 6194 та 6522 сорабістичні праці, художні тексти, переклади тощо. Таким чином, «Сербська бібліографія» з 1959 по 1995 рр. зафіксувала 51204 назви друкованої продукції, яка торкалася лужицької проблематики. Це були наукові праці, переклади, художні твори тощо і лужицьких, і зарубіжних авторів. Значна кількість БО творів іномовних авторів свідчить про інтерес міжнародної громадськості до Лужиці.

Структура видання (зокрема й того тому, що вийшов у 1929 р.) прозора, зручна, вміщує майже вичерпну інформацію. Весь бібліографічний матеріал систематизовано в тематичних розділах. Так, у розділ «Загальні відомості про Лужицю» ввійшли підрозділи, присвячені питанням національної політики, культури, історії, громадським організаціям та ін. У наступний — теми: «Масмедіа: преса, радіо, телебачення, кінофільм тощо». Окремий — архівна справа, книгознавство, видавнича діяльність. У бібліографії виділено географічний опис Лужиці (природа, корисні копалини, клімат тощо). Спеціальні розділи відведено діяльності лужицької національно-просвітницької організації — «Домовини»; лужицькій науці: мовознавству, історії, фольклору, літературі, релігії, театру тощо.

Кожний том праці не лише достатньою мірою документує і фіксує сорабістичні матеріали, які з'явилися поза межами Лужиці, а й описує

переклади лужицької літератури в різних країнах, подає відомості про переклади творів іномовних авторів лужицькими мовами. Це робить видання важливим джерелом для науковців і всіх тих, для кого становлять інтерес сорабістичні проблеми.

У «Сербській бібліографії» Я. В'яцлавка вперше відбито україніку на сторінках лужицької преси. Україністичних матеріалів автор наводить небагато, але вони мають значну цінність. По-перше, їх авторами були лужичани. По-друге, вони документують рівень знайомства лужицьких сербів з Україною в ХІХ — на початку ХХ ст. В україністичній частині бібліографії, безперечно, є «білі плями» (бібліограф виконав велику підготовчу роботу самотужки в несприятливий для Лужиці час), але, разом з тим, фіксація цих матеріалів — то важливий документ українсько-лужицьких зв'язків ХІХ — початку ХХ ст.

Серед найцікавіших україністичних матеріалів є повість лужицького письменника Міхала Августа Краля (1836—1905) «Три роки в Росії. Історична повість з часів війни з Наполеоном» («Tri leta w Ruskej. Historicka originalna powiesc z Napoleonowych wojnow», журнал «Luzican», 1866), де описано долю полоненого лужичанина, котрий три роки прожив в Україні³. Зареєстровано також новелу «Руський співак». Спогад про часи світової війни («Rusky spewag». Doromipijenka na swetowu wojnu». «Predrenak», 1925) та анонімне оповідання «Stazija» («Serbske powiny», 1926). У свою бібліографію Я. В'яцлавк включив і відомі нариси Я. А. Галана (1853—1921) про враження того від перебування в Україні та Росії: «Дречін — Петроград — Єкатеринослав» (Luzican, 1879) та «Петроград — Єкатеринослав — Дречін» (Luzican, 1882), а також «Мандрівка по слов'янських землях» (Luzican, 1886) та ін.⁴ Із перекладних творів у бібліографію включено переклад східнослов'янського фольклору, що вийшов окремою книжкою в Будишині (1927).

Опубліковані в лужицькій пресі вищезгадані твори фактично є першими, з яких лужицький читач знайомився з письменством України. На жаль, ці матеріали недосліджені й маловідомі її громадськості.

Плідним продовженням бібліографічної діяльності Я. В'яцлавка є вісім томів «Сербської бібліографії», про які йшлося вище. В передмові до першого тому його упорядник, д-р Ю. Млинк,

³ Лучук В. До початків української теми в серболужицькій літературі // Проблеми слов'янознавства. Вип. 37. — Львів, 1988.

⁴ Моторний В., Трофимович К. Серболужицкая литература. — Львов, 1987. — С. 109—111.

пише, що нове видання є логічним продовженням великої праці, розпочатої Я. В'яцлавком, котрий самостійно працював над лужицькими довідниками до 1950 р. Зібрані, але не опубліковані ним матеріали, в тому числі й україніка, ввійшли в перший повоєнний том «Сербської бібліографії».

У першому томі, де вміщено як додаток матеріали ХІХ ст. і міжвоєнного двадцятиліття, описано праці, надруковані у львівській пресі про Лужицю ще в ХІХ ст. (напр., «Лужичани в Саксонії і Пруссії», «Слово», 1886; «Лужицько-сербський народ», «Діло», 1888 та ін.). Серед перших повоєнних публікацій у Лужиці, присвячених Україні, бібліографія подає переклади творів М. Гоголя («Тарас Бульба», «Миргород» та ін.), народне оповідання «Грицько і пан» (1956), статті про мандрівку І. Срезневського в Лужицю, про творчість Т. Г. Шевченка (1949) тощо.

З кожним томом україністичних БО ставало дедалі більше, що свідчило про зростання, рівень та інтенсивність українсько-лужицьких взаємин.

Починаючи з описів україніки кінця 50-х років, «Сербська бібліографія» подає матеріали про праці українських сорабістів К. Трофимовича, Л. Ройзензона, В. Лучука, О. Димчака, В. Моторного та ін., фіксує всі статті, надруковані в окремих випусках збірника «Проблеми слов'янознавства» (Львів), журналів «Всесвіт», «Жовтень», «Прапор», у газетах «Вільна Україна», «Львівська правда», «Літературна Україна» та ін., а також у збірнику, який видається в Лужиці – «Letopis», у будишинському журналі «Rozhľad» тощо. Бібліографія відбиває всі переклади лужицької літератури в Україні (твори Ю. Коха, К. Лоренца, Б. Дирліха, М. Фелькеля, Бено Будара, Ю. Брезана та ін.).

Про популяризацію української літератури свідчать матеріали в Лужиці: відомості про пе-

реклади творів І. Франка, М. Коцюбинського, І. Драча, Л. Костенко, Д. Павличка, Р. Братуня, В. Лучука, М. Петренка та ін. Упорядники бібліографії реєструють студії лужицьких письменників і вчених про творчість Т. Шевченка (М. Фелькель, Б. Дирліх), І. Франка (М. Каспер, М. Фелькель), М. Коцюбинського (К. Малінкова) та ін., згадують про лужицькі матеріали у Шевченківському словнику, в УЛЕ тощо. Тобто, «Сербська бібліографія» нагромаджує практично всі публікації, які з'являються в Україні й Лужиці про українсько-лужицькі зв'язки.

Бібліографічну роботу з підготовки чергових томів праці успішно продовжує науково-дослідний Сербський інститут в Будишині. Про це свідчать бібліографічний опис, надруковані в науковому збірнику установи «Letopis» (1996–1999). У його останньому, другому, номері опубліковано вибірккову сорабістичну бібліографію (в т. ч. україніку за 1999 р.). Подібні матеріали є підґрунтям для майбутніх томів.

Зазначимо, що й в Україні з'явилося кілька видань, де вміщено сорабістичну бібліографію: «Українська та російська сорабістика ХІХ–ХХ вв. Бібліографічний покажчик» (Харків, ХДУ, 1993); «Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті» (К., 1991, т. 4; 1994, т. 5).

Отже, завдяки «Сербській бібліографії» слов'янознавча наука збагатилася свій арсенал, а науковці отримали надійний дороговказ, за допомогою якого можуть активізувати творчий пошук у галузі сорабістики.

Володимир Моторний,

д. ф. н., проф. Львівського державного університету
ім. І. Франка